

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК ДОМІНАНТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

На початку нового тисячоліття людство стикнулось з чотирма найважливішими світовими взаємопов'язаними проблемами і наслідками, які вони спричиняють: недостатність енергії, що веде до збільшення споживання в технологічних процесах; виснаження запасів горючих копалин – не всі змізи бути забезпечені; забруднення навколишнього середовища – призводить до екологічних катастроф, збільшення народонаселення планети – ризик нехватки продовольства.

Зелена економіка визначається як економіка з низьким вмістом вуглецю, ресурсо-ефективна та соціально відповідальна та інклюзивна. Широкого консенсусу в питанні про те, що означає вираз «зелена економіка», поки немає. У Декларації, прийнятій в Нуса-Дуа, Рада керуючих ЮНЕП визнав, що термін «зелена економіка» потребує подальшого уточнення. Є, однак, єдине розуміння того, що зелена економіка повинна розглядатися в контексті сталого розвитку та відповідати Ріо-де-Жанейрським принципам. Багато делегації підкреслили, що немає єдиного для всіх рецепту, але є безліч можливих шляхів, що ведуть до зеленої економіки або зеленому росту, в залежності від національних умов.

У зеленій економіці зростання зайнятості та доходів обумовлюється державними та приватними інвестиціями в таку економічну діяльність, інфраструктуру та активи, які дозволяють зменшити викиди вуглецю та забруднення, підвищити ефективність використання енергії та ресурсів, а також запобігти втраті біорізноманіття та екосистеми.

У вересні 2015 року держави-члени ООН ухвалили «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Він окреслив орієнтири і план дій для захисту людей і планети, а також сприяє зміцненню миру, процвітанню та розвитку партнерства. Реалізація Порядку денного та прописаних у ньому 17 Глобальних цілей вимагає зміни парадигми та нової економічної моделі, що має покращити умови життя, скоротити нерівності, викоринити бідність і захистити довкілля. Упродовж минулого десятиліття виникла концепція зеленої економіки, і багато країн, зокрема Україна, підтримали її.

Ці цілі визнають, що подолання бідності у світі має йти рука об руку зі стратегіями, які сприяють економічному зростанню, а також задовольняють цілий ряд різноманітних соціальних потреб, включаючи освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і створення робочих місць, водночас борючись із забрудненням навколишнього середовища та зміною клімату. Таким чином, цілі сталого розвитку також встановлюють реальний зв'язок між екологічною системою та економічною системою. Вони також посилюють необхідність переходу до зеленої економіки, тобто фундаментальної трансформації до більш стійких способів виробництва та споживання.

Роль зеленої економіки, сталого споживання та виробництва та ресурсо-ефективності для сталого розвитку: країн є вкрай необхідне та зазначене в програмі ООН [1]. Стале споживання та виробництво має на меті покращити виробничі процеси та методи споживання для зменшення споживання ресурсів, утворення відходів та викидів протягом повного життєвого циклу процесів та продуктів. Ресурсо-ефективність направлена на використання ресурсів для надання цінності суспільству та спрямована на зменшення кількості необхідних ресурсів, викидів і відходів, що утворюються, на одиницю продукту чи послуги. Зелена економіка забезпечує макроекономічний підхід до сталого економічного зростання з центральним акцентом на інвестиціях, зайнятості та кваліфікації. Зелена економіка означає інвестиції у відновлювані джерела енергії, такі як сонячна енергія, берегова та морська вітрова енергія, водень, електромобілі та енергоефективні будинки.

Три основні напрямки поточних завдань для функціонування зеленої економіки:

впровадження макроекономічного підходу до сталого економічного зростання через регіональні, субрегіональні та національні форуми;

демонстрація підходів зеленої економіки з акцентом на доступ до зелених фінансів, технологій та інвестицій
підтримка країн у розробці та інтеграції макроекономічної політики для підтримки переходу до зеленої економіки [2].

Партнерство з багатьма зацікавленими сторонами між урядом держав та підприємствами для сприяння зеленій економіці підтримується для прискорення та консолідації стійких змін у моделях споживання та виробництва. Крім урядів і некомерційних організацій, ООН розширила свою взаємодію з приватним сектором, який є дуже важливим гравцем у просуванні ресурсоефективності та зеленої економіки.

Впровадження нових технологій має супроводжуватися системними змінами, це стосується як рівня компанії, так і суспільства. Будь-які нові рішення, які розробляються, повинні враховувати складність взаємних відносин між різними типами акторів ринку, загальну динаміку ринку, а також потребу в розвитку знань та інституційних реформах. Насправді потреба в системних змінах може бути особливо актуальною у випадку зелених технологій, таких як процеси з нульовим викидом вуглецю в енергоємних галузях. Поступові інновації, наприклад, підвищення ефективності використання матеріалів та енергії в існуючих виробничих процесах, є ключовими елементами переходу до зеленої економіки [3].

Політика ЄС спрямована на розбудову «зеленої», «низьковуглецевої», економіки за рахунок зменшення викидів парникових газів та негативного впливу на довкілля. Це реалізується за допомогою як прямих, так і непрямих методів державного регулювання. Зокрема, поширеним є використання фіскальних стимулів:

встановлення пільгового оподаткування або введення «зелених» податків на види діяльності, які завдають шкоди довкіллю.

Розбудова зеленої економіки в Україні є основою Угоди про Асоціацію з ЄС. Додатки до Угоди містять перелік відповідних Директив та Регуляторних Актів, якими регламентується перехід до зеленої економіки. Проект «Підтримка зеленого відновлення в Україні» започатковано на тлі невизначеності, спричиненої швидким розповсюдженням пандемії COVID-19, та спрямовано на впровадження заходів та інструментів з розбудови зеленої економіки в критичних сферах життя країни [Підтримка зеленого відновлення в Україні. <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/pidtrymka-zelenoho-vidnovlennya-v-ukrayini>].

Аналіз світових практик дає можливість систематизувати реалізацію державних механізмів стимулювання розвитку «зеленої» економіки, а на його основі розробити та впровадити власну стратегію «зеленого» зростання в Україні. Тому державна політика України щодо стимулювання розвитку зеленої економіки має надавати платформу для формування нових механізмів впровадження концепції «зеленого» зростання, орієнтуючись на кращий світовий досвід [4].

Україна, як і інші країни-члени ООН, приєдналася до глобального процесу досягнення Цілей сталого розвитку було започатковано інклюзивний процес їх досягнення в Україні. Кожна глобальна ціль була розглянута з урахуванням специфіки національного розвитку, у результаті чого постала національна система, яка складається із 86 завдань. Ці завдання національного розвитку, індикатори для моніторингу їх виконання та цільові орієнтири для досягнення до 2030 року було відображено в Національній доповіді “Цілі сталого розвитку: Україна” [5]. В Україні затверджено низку документів і договорів для офіційного визнання стратегії сталого розвитку. Затверджено Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», затверджено Національний план дій з охорони національного навколишнього середовища до 2025 року тощо. В Україні відбувається розвиток зеленої економіки шляхом залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій, розвиток та впровадження сучасні технології та інновацій на вітчизняних підприємствах. Парадигма зеленої економіки в найближчі роки не трансформує корінним чином індустріальну економіку, але саме вона формує основи стратегічних пріоритетних напрямків формування економічної безпеки України в найближчі десятиріччя. Пріоритетні напрями зеленої економіки в Україні – це розвиток збалансованого споживання та виробництва, впровадження зеленого оподаткування та екологічного обліку, зелених кредитних ліній та інвестицій в зелені проекти, розвиток зеленої енергетики та ощадливого споживання.

Список використаних джерел

1. Програма ООН з навколишнього середовища. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://znaimo.com.ua/Програма_ООН_з_навколишнього_середовища.
2. Supporting resource efficiency. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unep.org/regions/asia-and-pacific/regional-initiatives/supporting-resource-efficiency/green-economy>.
3. Söderholm, P. The green economy transition: the challenges of technological change for sustainability. *Sustain Earth* 3, 6 (2020). <https://doi.org/10.1186/s42055-020-00029-y>.
4. Дима В.В. Міжнародний досвід застосування стимулюючих механізмів розвитку «зеленої» економіки. *Механізми державного управління*. Том 30 (69) № 6. 2019. С.39-45. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/6_2019/10.pdf.
5. Цілі сталого розвитку та Україна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>.